

Poederlee

Onderaards

1 mei 2012

Er was een dief en die had wat gestolen. Nu ben ik niet zo bekend met de usances van die laag van de bevolking. Desondanks staat het me ergens bij dat het precies dat is wat dieven plegen te doen: stelen. Hoewel... het kan wel eens aanleiding zijn tot misverstand. Een oude man vertelde me ooit met ondeugend blinkende oogjes dat hij nog venter was geweest. Op een bepaald moment had hij houten stelen te koop die hij op straat luidkeels aanpreeps door te roepen: „Grote stelen, kleine stelen, grote stelen ‘t meest!“ Waarop de veldwachter ingreep en hem opsloot.

De dief waarvan hier sprake had zich vergrepen aan een eigendom waar hij beter was vanaf gebleven. Dat is altijd al zo, maar zeker in dit geval. Wanneer hogere machten in het spel zijn kan je maar beter uitkijken en eerder een straatje omlopen in plaats van je geluk op te rekken. Met hoge heren is het nu eenmaal kwaad kersen eten.

In januari 1412 werd uit de kerk van Wechelderzande een kelk met vijf hosties gestolen. Het was de dief natuurlijk te doen om de gouden kelk. Maar! De hosties, dat waren niet zomaar de simpele ouweltjes die door ijverige nonnetjes waren bereid. Nee, via de transsubstantiatie die bij de consecratie op afroep optreedt, waren die hosties het lichaam van Christus geworden. De gevolgen van zijn wandaad werden voor de dief direct merkbaar. Op weg naar zijn bed and breakfast in Herentals verdwaalde hij ter hoogte van het gebied „de Hegge“. Vermits deze man, Jan vander Langersteden, zichzelf niet als dement beschouwde, was zijn conclusie dat zijn dwalen moest gelegen zijn aan het wederrechtelijk bezit van de hosties. Daarom wilde hij ze zo snel mogelijk kwijt. Hij verstopte ze in een konijnenpijp. Niet zodra was dat gebeurd of hij vond, zowaar, zijn weg terug. In de herberg stonden de schout en zijn rakkers hem echter op te wachten. Hoe die van het gebeuren zo snel op de hoogte waren geraakt, dat lijkt me alvast wonderbaarlijk. Jan werd gevisiteerd en bij het doorzoeken van zijn kleren vond men de kelk. Tegenover zoveel materieel bewijs kon de dief niets inbrengen. Hij bekende zijn misdaad. Vervolgens trachtte men hem te ontwringen wat hij met de hosties had gedaan. Waarop hij tussen twee kreunen door bekende ze verborgen te hebben op een ongewijde plaats. Ook toen al hadden de onderkoms van de konijnen huisnummer noch adres en zo was het pas na acht dagen zoeken

De Heggekapel in Poederlee

dat de hosties werden teruggevonden. Onge-schonden! Dat moest wel een wonder zijn. Want acht dagen verblijven in een vochtig hol en dan nog goed te voorschijn komen... het is niet velen gegeven... behalve konijnen. Hier liet zich vanzelfsprekend een goddelijk ingrijpen vermoeden.

Het was echter niet enkel het onontwikkelde volk dat maar al te graag aan een mirakel wilde geloven. Eén van de prominenten die interesse toonden voor het „Wonder van de Hegge“ was zomaar eventjes de toenmalige landsvorstin, de hertogin van Brabant. Het toeval wilde dat deze dame, Elisabeth van

Görlitz, op het ogenblik van de gebeurtenissen in het hertogelijk jachtslot in Turnhout verbleef. Alwaar haar ook het felbesproken „wonder“ ter ore kwam. Met vliegende vaandels (of wat er verder nog mocht wapperen aan dat mens) begaf ze zich onmiddellijk naar Poederlee. Teneinde de plaats waar het „*Heggewonder*“ was geschied te bezoeken en er op „bevaert“ te gaan. Zoals een lofdichter het verwoordde: „... *daer Godts lichaem, dat sacrament, hadde gerust in die conijment*“. Er mag al eens gelachen worden.

Van dan af kwam de stroom pelgrims en heilzoekenden naar deze plek pas goed op gang. Dat is niet zo verwonderlijk want vele bedevaartsoorden danken hun ontstaan, en zeker de toeloop van pelgrims, aan een bezoek dat hooggeplaatste edellieden of geestelijken aan een dergelijke plek brachten.

Aan de Hegge gebeurden al snel allerlei wonderlijke genezingen. Waardoor de schare pelgrims nog verder aangroeide. De toenmalige heer van Poederlee, Jan van Vriesele, aarzelde daarom niet er een heiligdom te laten bouwen: *de Heggekapel*. De plaats en de kapel groeiden uit tot één van de belangrijkste bedevaartsoorden van de vijftiende eeuw. En wat gebeurde er met de dief? Ik hoor het jullie al vragen. Wel, die werd veroordeeld. En hij kwam er niet vanaf met een vermaning. Zijn rechterhand werd met een bijl afgehouden en verbrand. Waarna het restant van de man werd opgeknoopt. Je kan niet voorzichtig genoeg zijn om je van gespuis te ontdoen.

Ieder jaar, op de zondag na Sacramentsdag, gaat men in processie naar de Heggekapel. Meer nog: sinds 1912 ziet men het om de 25 jaar heel wat groter en dan gaat de *Ommegang van de Hegge* uit. De laatste keer was in 1987 dus dit jaar is het weer zover. Op Pinksterzondag 27 mei zal in Poederlee de vijfde Ommegang mee te beleven zijn. Men verwacht veel volk. Zou die toeloop niet van de toeschouwers komen, dan zijn ze toch al vast met zo'n duizend man. Dat zijn degenen die in de optocht meelopen. In de aankondiging van deze wandeling werd er gezegd dat de voorbereidingen al volop aan de gang zouden zijn en dat wij konden kennis maken met praalwagens in opbouw, versierde straten en dito kapelletjes. Ik heb alleen maar wat gemerkt van de versierde kapelletjes. Maar misschien heb ik niet goed gekeken of ze hebben die praalwagens listig verborgen. Je moet tenslotte niet al je kaarten van tevoren op tafel leggen.

Mollen in de hegge

Poederlee wordt ook wel het *Heggedorp* genoemd. Dat komt uiteraard door de aanwezigheid van de Heggekapel en de verering die daaromtrent is gegroeid. Maar de spotnaam van de inwoners is „*Mollen*“. Volgens een tekst die ik vond zou dat moeten terug te voeren zijn op de „sliktheid“ van de bewoners. Ik durf te veronderstellen dat er „slinksheid“ werd bedoeld. Al kan ik het niet zeker zijn want een verdere, betere, verklaring van de spotnaam vond ik niet. Wel zit men er daar in Poederlee niet mee, met die bijnaam en hun vermeende achterbaksheid. Het Parochiaal Centrum heet „De Mollen“ en vlakbij staat het „Mollenhof“. Waarschijnlijk hebben ze die gravertjes zo nu en dan ook in hun tuintjes. Echte mollen dan. Ze zijn daar alles bijeen toch al gespitst op gaten in de grond.

Poederlee is een dorp en een deelgemeente van Lille in de provincie Antwerpen. Door de bewoners wordt naam van het dorp uitgesproken als *Poeyel*. Nochtans bestond er vroeger een onderscheid. Poeyel duidde toen het oude dorpscentrum aan terwijl *Poederlé* gebruikt werd om de plaats aan te duiden waar de heren van Poederlee verbleven.

In de tekst van de Wikipedia over het dorp staat een zin die ik niet kan plaatsen: „*Louis Van den Plas heeft ervoor gezorgd dat de mensen tijdens de kleine dip in de vroege jaren te eten hadden. Hij was een van de meest gewaardeerde mensen in omstreken.*“ De schrijffout is niet aan mijn onnadenkendheid te wijten. Maar, belangrijker, ik vind over die vermeende weldoener niets terug. Wel duikt er tussen de zoekresultaten een Louis Van den Plas op die in Poederlee zou moeten wonen. Een duivenmelker. Of zou hij misschien toch met het gepluimde pluimvee uit zijn hokken zijn medemensen door die *kleine dip* geholpen hebben?

De parochiekerk die gewijd is aan Sint-Jan Baptist, is neogotisch. Ze kreeg haar uitzicht na

De Sint-Jan Baptistkerk

een verbouwing in 1908. De toren uit de 15^e eeuw en het kerkkoor werden in de huidige constructie geïntegreerd. De kerk is ommuurd. Dat heet daar in de Kempen, naar het schijnt, een „schom“. Het was een veilig gebied, een asiel. Merkwaardig genoeg geven diverse bronnen een totaal andere verklaring voor het woord. Daar heet het dat schom de betekenis heeft van „hooggelegen, onvruchtbaar stuk grond“. In het Woordenboek der Nederlandsche Taal staat dat het oorspronkelijk „mosgrond“, met mos bedekte grond kan betekenen. Hoe dan ook, tot aan de Franse Revolutie was wie binnen die muur verbleef vrij van vervolging. Daarna had iedereen, binnen of buiten de muren, de gelegenheid om in alle liberté, fraternité en égalité vervolgd te worden.

De pastorie werd in 1768 gebouwd. Ze bestond toentertijd enkel uit een gelijkvloers met een stal, een schuur en een opslagruimte. Men schuwde blijkbaar het avontuur niet wanneer het er op aan kwam om meneer pastoor een rianter onderkomen te bezorgen. Want in 1841 werd een verdieping op de reeds bestaande muren gebouwd. Met takels werd het dak in zijn geheel opgeheven en daaronder werden de nieuwe muren opgemetseld! Er zal volk komen naar kijken zijn. In Poederlee heeft men trouwens verstand van verdiepingen. Dat blijkt. Kijk, was ik voor kort nog te gast in Opwijk (let wel: OPwijk) waar tegenover de kerk het café “7 Zonden” staat, in Poederlee is dat „In den Hemel“. Duidelijk een verdieping of twee hoger. Sinds 1752 wordt daar café gehouden door steeds dezelfde familie. Je mag eens raden hoe die mensen heten... Zoek het niet te ver. Het is... Van Hemel! Engel was ook mooi geweest.

Wie Aa zegt...

De associatie lag al te zeer voor de hand dus moest ik er onvermijdelijk aan denken: „In de stille Kempen...“ De hei was nog niet purper en bovendien nogal schaars maar een andere wandelaar die me voorbij liep, merkte op dat het hier wel heel stil was. Inderdaad. Op dit vroeger uur deden de Kempen hun romantische beschrijving alle eer aan.

Kort nadat we een bos waren ingedoken, werd het bruisen van water hoorbaar. Je verwacht het niet in dit vlakke deel van het landschap dat water zo fel gaat stromen dat het hoorbaar wordt. Het ging hier om het riviertje de Aa en de oorzaak van het bruisen was een stuw die we langs een smal bruggetje overstaken.

De stuw op de Aa

Ik dacht dat „Aa“ voor de naam van een rivier wel zo kort was dat het een zeldzaamheid zou zijn. Dat is niet zo. Ik vond dat de naam meermaals voorkomt. Soms alleen. Maar ook, en vooral, in samenstellingen. Dat „Aa“ is een *waternaam* en als zodanig zijn er nogal wat wateren (rivieren, beken, meren) die Aa, Ae, E, Ee, Ie, of IJ in hun naam hebben. Het lijkt wel een lesje om de klinkers van buiten te leren. De „Oo“ zijn ze blijkbaar vergeten. En dat lag nochtans het meest voor de hand. Maar goed, wisten die Oudgermanen veel. Want daar schijnt de betekenis vandaan te komen. Oorspronkelijk bedoelde men er heel gewoon

„water“ mee.

Hier in de Kempen is de Aa een zijrivier van de Kleine Nete in het stroomgebied van de Schelde. Ze ontstaat doordat ze tijdens haar tocht door het land van allerlei min of meer grote beken en beekjes water krijgt. Waardoor ze aangroeit tot iets wat je een rivier kan noemen.

Eén van de beekjes met het verdacht gekleurde water.
Geeft toe: erg vertrouwenwekkend is het niet!

De Aa vloeit in de Kleine Nete nabij de historische watermolen van Grobbendonk. De valleien van de Aa en de Kleine Nete vormen er samen een aaneengesloten groengebied, met in het hart het natuurgebied *Schupleer*.

Onderweg was ik al aan een beekje gepasseerd waarvan het water er weinig appetijtelijk uitzag. Verdacht rood, zou je kunnen zeggen. Dus niet iets wat direct uitnodigde er een frisse slok van te nemen. „Verontreiniging“ dacht ik eerst. Of een ondergrond die rijk was aan ijzer. Het blijkt het tweede te zijn. In de vallei van de Aa werd vroeger zelfs ijzererts of „ijzermaal“ ontgonnen. De naam „Schupleer“ voor het gebied heeft daar alles mee te maken.

De ijzersteen moest, eens aan de bodem ontruikt, naar de losplaats aan de Kleine Nete ter hoogte van de abdij van den Troon worden gebracht. Dat gebeurde met platte schuiten die door mankracht werden getrokken. Om de afstand tussen vindplaats en losplaats zo kort mogelijk te houden, werden tussen de Aa en de Nete verschillende kanaaltjes gegraven. Sommige van deze „keelen“ zijn nu nog zichtbaar. De naam Schupleer zelf verwijst naar een oudere vorm van „schip“ en „leiden“. Het betekent zoveel als „geleide of gegraven waterloop“.

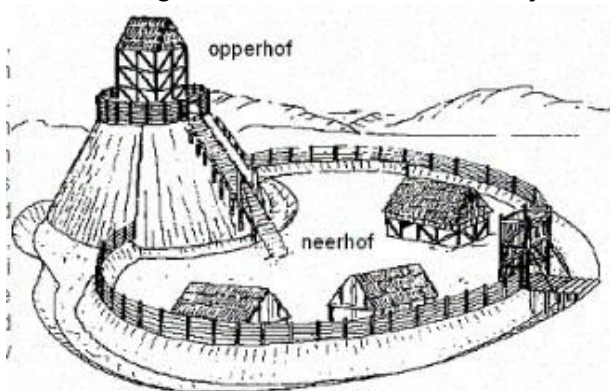
De ijzerlagen vormen hier een schier ondoordringbare bodemlaag. Het grondwater dat in het gebied aan de oppervlakte komt, heeft daardoor de kenmerkende roestbruine kleur die ik in de beekjes kon zien.

De motte zit erin

Het uitgezette traject leidde eventjes naast de weg van Poederlee naar Lichtaart. Daarna werden we weer het natuurgebied *Den Haert* binnengeleid. Dit natuurgebied ligt tussen de Aa, de Sloopbeek en de eerder genoemde weg.

In de Kempen betekent „Haert“ (of Aert) een gemene, onontgonnen grond, heide en bossen. Dat „gemeen“ slaat niet enkel op het minderwaardig zijn maar evenzeer op het gemeenschappelijk gebruik van het gebied voor het hoeden van vee, het steken van turf en plaggen en het afhalen van heide wat als strooisel gebruikt werd in de stallen.

Het natuurgebied bestaat voornamelijk uit eikenbossen met een ondergroei van hazelaar.

De uitleg bij Den Ouden Hofberg.
Van het informatiepaneel daar ter plaatse.

Er komen ook enkele populierenbestanden en elzenbroekbossen voor. Sommige weiden en akkers worden met houtkanten en bomerijen omzoomd. Dat zijn stukken grond die nog voor de landbouw gebruikt worden.

Het is maar dat er een bord bij stond met wat uitleg. Zo niet was ik er zonder meer aan voorbij gelopen. Immers: een heuvel, dat vind je hier, waar de Kempense Heuvelrug ligt, wel eens meer. Maar deze hoop aarde had een bijzondere betekenis. Hij wordt „*Den Ouden Hofberg*“ genoemd. Het is een zogenaamde *motte*. Dat staat voor een kunstmatig aangelegde heuvel die eertijds werd omringd door een natte of droge gracht. Bovenop deze verhoging in het terrein bouwde men een verdedigingstoren die meestal in hout was. Voor middeleeuwse heren was dit een belangrijk machtsymbool.

Enkel die hoog verheven toren was echter niet voldoende om van een mottekasteel te kunnen spreken. Daartoe moest er, naast de motteheuvel (het opperhof), ook nog een

neerhof zijn. Dat laatste kon al dan niet hoger liggen dan de rest van de omgeving. Het neerhof was eigenlijk het operationele deel van het mottekasteel. Daar stonden de woningen voor de heer en zijn dienaren, de smidse, de stallen, schuur, voorraadkamers en soms ook een kapel. Ook dit gedeelte was beveiligd met grachten en een palissade. Hier, ter plaatse van de Oude Hofberg, zorgden de motte, grachten, palissades en de ligging in de moerassige beekvallei van de Aa voor een redelijk adequate beveiliging. De Oude Hofberg is 6,5 meter hoog. Vermoedelijk werd deze motte in de 2^e helft van de 12^e eeuw op last van de Heren van Poederlee aangelegd. Doch wie het lang heeft laat het lang hangen. Zo bouwden deze heren in de 13^e eeuw een paar honderd meter verder stroomopwaarts van de Aa een nieuw houten kasteel. Daardoor wordt meteen ook verklaard waarom de motte *Ouden Hofberg* heet.

Gekleurd

Het water heeft hier allerlei kleuren. Het ziet blauw wanneer de lucht er zich in weerspiegelt, het ziet rood van het ijzerroest, bruin van de modder of het is zwart. Men kent hier namelijk ook het *Zwart Water*. Ik kan je geruststellen: dat water ziet helemaal niet zwart. De schijnbaar ontoepasselijke naam blijkt te komen van „swert“ wat heel veel vroeger „grens“ betekende. Het Zwart Water is nu een flinke plas en een natuurgebied daar rond. De wandeling leidde er omheen want het gebied zelf betreden, dat mag niet. Wel kan je naar de vogeltjes kijken bij een vogelkijkwand. De aankondiging van de wandeling stelde: „In mei zijn hier honderden broedvogels actief en het gekwetter kan je al van ver horen“. Mijn gehoor is niet helemaal in orde maar het zou me verwonderen dat ik dat gekwetter zou gemist hebben. Indien het er was... Goed, het was de eerste mei, het Feest van de Arbeid. Dan wordt er hier te lande logischerwijze niet gewerkt. Misschien dat die vogeltjes allemaal socialisten waren? Van een roodborstje kan ik dat nog begrijpen. In elk geval: het was er stil. Wat ik helemaal niet erg vond.

In het Zwart Water schijnt een bepaalde vissoort meer en meer voor te komen. De *Ameiurus nebulosis*. Dat is geen Rus van oorsprong maar in tegendeel een Amerikaan. Het is namelijk, in verstaanbare taal, de Bruine Amerikaanse dwergmeerval. Die kweekt in onze wateren als gek en hij verdringt daarbij inheemse soorten. Veel te duchten heeft hij ook al

De Toeristentoren op het hoogste punt van Herentals.

niet want zijn natuurlijke vijanden zijn in Amerika gebleven. Dus wordt het diertje hier al eens ervaren als een pest. Die bovendien niet meer weg te krijgen is. Maar dat heb je met Amerikanen: eens ze d'r zijn... Zoals een Engelsman het na de oorlog zei: „*Americans are over. Over-sexed, overpaid and over here*“.

Het traject bood uitzicht op een merkwaardig bouwkundig fenomeen: de Toeristentoren. Een nogal onsierlijke, houten constructie die precies is wat de naam zegt: voor toeristen en een toren. Voor de rest slaat het zo ongeveer als een tang op een varken. De informatie ter zake is nogal verwarrend. Zo las ik bijvoorbeeld: „*Al meer dan een halve eeuw staat op het hoogste punt van Herentals de Toeristentoren. De huidige toren is opengesteld in mei 1985...*“ Rekenen is eigenlijk nooit mijn sterkste punt geweest maar volgens mij staat die toren daar dan toch nog maar 27 jaar. Misschien is het alleen wat ongelukkig geformuleerd en stond er voordien al een toren. Die door dit monster werd vervangen. Je moet 112 treden op om boven te komen.

Wanneer je dan daar komt en het draait je nog niet te erg voor de ogen, dan kan je genieten van een adembenemend uitzicht op de omgeving. Ja hoor, je heb al geen adem meer over van de beklimming en dan wordt je die nog eens benomen. Zouden ze een ambulance bereid houden? Of een helicopter om je daar weg te plukken.

Misschien is de lucht daar boven wel erg ijl want de website van die toren zegt:
„De toeristentoren is een houten uitkijktoren waar men in alle windrichtingen tot zelfs 31.655 km ver kan kijken“. Verdorie! Konden ze die toren niet nog wat hoger maken? Dan kon je tenminste op je eigen rug kijken.

Nog even daargelaten of ik de beklimming wel zou gedaan hebben, was dat sowieso al niet mogelijk. Toen ik er voorbij kwam was de toren gesloten. Ik meld dus maar het volgende op gezag van de twijfelachtige informatie die me ter beschikking staat.

Op de hoogste vloer staat een oriëntatietafel waarop je de richting en de afstand tot ruim honderd kerktorens kan aflezen. Sommigen beweren dat je bij helder weer zelfs de bollen van het Atomium kan zien blinken.

Nog indrukwekkender dan het uitzicht is de oorverdovende stilte die je overvalt eens je boven de kruinen van de bomen uitkomt. Neem zeker de tijd om even nergens naar te luisteren.

Ja, 't is goed, ik luister al niet meer.

Als de Nete

In de lessen van aardrijkskunde op de lagere school werden we er strijk en zet mee geteisterd: de rivieren van België. We moesten die allemaal kennen met naam en toenaam alsof we die elke dag zagen en het vriendjes van ons waren. We moesten zelfs „blinde kaarten“ invullen. De meester maakte die blanco landkaarten, zo groot als de pagina van een schrijfboek, met een grote, gebogen stempel. En dan mochten wij de loop van al dat water met beverige lijntjes intekenen. Wat we aan parate kennis te kort kwamen, en dat was nogal wat, dat maakten we goed door zeer creatief om te gaan met de hydrografische gegevens van ons koninkrijk. Eén van de vele struikelblokken waren de Grote en de Kleine Nete.

Een kijkje op het bruine water van de Kleine Nete

Opzettelijk hadden ze ook een Grote en een Kleine Gete uitgevonden. En de Demer en de Dijle geleken, met onze kop die meer naar knikkeren stond, ook verdacht veel op mekaar. Om maar te zeggen dat mijn verhouding met de aardrijkskunde enigszins getroebleerd is. Dus toen ik op deze wandeling opeens bij de loop van de Aa stond (hé, die zat er niet bij destijds) toen dacht ik even dat dit de Nete moest zijn. Maar van welk formaat? Nu goed, die Nete zat wel degelijk in het pakket maar ze kwam pas later op de proppen. Toen de zon

alweer scheen. Wat, zoals bekend, veel leed kan verzachten. Dat de zon schijnt, bedoel ik. Intensieve naspeuringen hebben me geleerd dat ik aan de boorden van de *Kleine Nete* heb gestaan. Tot tweemaal toe zelfs want ik was voor de verandering nog eens verkeerd gelopen.

De Kleine Nete is een zijrivier van de Nete. Ja, dat had ik zelf ook kunnen bedenken. Eén van haar belangrijkste zijrivieren is de Wamp. Toe maar! Het heet dat het water van de Kleine Nete van bijzonder goede kwaliteit is en dat er daardoor in Vlaanderen zeer zeldzaam geworden vissen in rondzwemmen. Ik zou er mijn hand niet voor in het vuur willen steken want wat ik zag was snelstromend water met de kleur van koffie verkeerd. Hetgeen naar mijn bescheiden mening toch niet wijst op zuiverheid. Al ben ik geen vis en al is mijn soort dan evenmin zeldzaam. Maar misschien zijn die vissen juist zo zeldzaam omdat er wegens de waterkwaliteit nog maar weinig van over zijn...

Kruis en graf

Een deel van de tocht ging overduidelijk langs en over de zandrug die dwars doorheen de Kempen ligt. Na een dergelijk stuk wandelweg op en neer kreeg ik een kerkhof in de gaten. Beneden aan de heuvel. Het was groot en ik ontwaarde ook graven die ik voor solda-

Allemaal gelijke kruisjes... waarschijnlijk soldatengraven.

tengraven hield. Niet met de allemaal eendere witte steentjes die op de begraafplaatsen van de British Commonwealth gebruikelijk zijn, maar met kleine kruisen. Evenwel ook allemaal precies gelijk. En... ik had geen idee waar ik me bevond! Na een scherpe afdaling kwam ik terecht op... een kruisweg. Naast het kerkhof. Het heeft me wat zoeken gekost om uit te vissen waar dat precies gelegen was. In Herentals, blijkt het.

De kruisweg die hier tegen de helling aanligt heeft een bijzonder en lang verleden. Waarschijnlijk is het zelfs de oudste kruisweg in het hele land. *Kruisberg* ontstond namelijk in 1461. Een minderbroeder keerde toen terug

van een pelgrimstocht naar het Heilig Land. In de landduinenrug buiten de wallen van Herentals meende hij een gelijkenis te zien met Golgotha, de heuvel waarop Jezus gekruisigd werd.

Elf kapelletjes loodsen de gelovige bergopwaarts naar de Kruiskapel. Aan de andere kant van de heuvel staan nog één statie en de Grafkapel aan het kerkhof. De kruisweg symboliseert de lijdensweg van Christus vanaf zijn veroordeling tot aan zijn kruisiging en graf. Het gegeven dat daar ook het kerkhof ligt, heeft aanleiding gegeven tot het gezegde „Hij ligt op Kruisberg“ om aan te geven dat hij er niet meer is om mee te toosten.

De Kruiskapel is meer dan eens afgebrand. Einde 1790 werd ze gesloten omdat de Fransen alle uitingen van godsdienst verboden. De kapel raakte daarop in verval. De kruisweg zoals die nu te zien is, is te danken aan de inspanningen van onderpastoor Deckers van

De achthoekige Grafkapel

het Begijnhof. Hij bedelde het geld bijeen om de Grafkapel te herstellen. Dat gebeurde in 1834. Een jaar later werd ook de Kruiskapel heropgebouwd. De staties zoals we ze vandaag zien, dateren uit 1837. Oorspronkelijk waren het schilderijtjes die de taferelen in de staties voorstelden. Later zijn die vervangen door de terracottabeeldjes die er nu staan. Op het einde van de Tweede Wereldoorlog viel er een V1 neer die zijn doel, Antwerpen, niet had gehaald. Daarbij raakten een paar kapelletjes van de kruisweg ernstig in het ongereede. Volgens een andere bron werd daarbij ook de Grafkapel vernield.

De kruisweg is nog steeds uitzonderlijk mooi gelegen. Tot de 18e eeuw was hier één grote heidevlakte. Dat is al lang niet meer zo. Er werden dennenbossen aangeplant om de arme heidegrond toch te gelde te maken. In de 19e eeuw was er namelijk veel hout nodig om de mijngangen in Wallonië te stutten.

De kruisweg is ooit nog zelfbedruipend geweest. De inkomsten waren afkomstig uit het offerblok en van schenkingen. Het OCMW is altijd eigenaar van de grond geweest, maar het onderhoud was voor rekening van de parochie. Zo was er iemand aangesteld die de beplanting en de weg onderhield. Rond 1830 was er ook een vrouwtje dat betaald werd om elke vrijdag de kapel te openen en te sluiten. Dat was nodig omdat in vroegere eeuwen er elke vrijdag een misviering plaats vond in de Kruiskapel.

De plaats is dus al zeer lang een bedevaartsoord, maar merkwaardig genoeg is dit er een waar geen mirakel geclaimd wordt. Tot in de eerste helft van de 20^e eeuw had het oord

een zekere aantrekkingskracht. Vandaag is er enkel op Goede Vrijdag nog iets te doen. Naast de achthoekige Grafkapel stond vroeger een linde. Die is ondertussen omgezaagd maar de stronk is er nog. Die boom werd speciale krachten toegedacht. Wanneer een kind koorts had, dan scheurde de moeder een reep van het ondergoed van dat kind af. Dat strookje werd dan aan de boom gebonden. Om de koorts af te binden, zoals het heette. De boom hing vol lintjes. Het was een soort gelovig bijgeloof.

Sas

De laatste lus van de tocht ging langs een gehucht dat bedacht is met de naam Sassenhout. Het heeft lang een vrij geïsoleerd bestaan gekend. Het gehucht ligt op zo'n drie kilometer van het dorp. Wat niet zo vreselijk ver is maar het werd destijds van het centrum, de „Plaetse“, gescheiden door uitgebreide bosgebieden die aan de kasteelheer toebehoorden. Er waren ook de weidse beemden van de Aa-vallei. Daardoor lag Sassenhout daar wat verloren.

Zo wordt nu aangegeven waar de kapel heeft gestaan

Al van in de Middeleeuwen zou in Sassenhout een kapel hebben gestaan. Ongeveer waar nu de baan van Poederlee naar Herentals ligt. De kapel was toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw-Geboorte. Wanneer de kapel precies gebouwd werd, is niet bekend maar het moet omstreeks 1430 geweest zijn. De geïsoleerde ligging

maakte dat de kapel het centrum was van het kerkelijke leven van de inwoners van Sassenhout. Zoals dat meestal het geval is, kende ook deze kapel perioden dat het goed ging en andere dat het verval intrad. In het begin van de 19^e eeuw was de kapel er zo slecht aan toe dat ze werd gesloten. Na enige tijd vonden de boeren uit de buurt dat ze de bouwmaterialen beter konden gebruiken dan de heilige die in de kapel werd vereerd. Ze sloopten de boel.

Het perceel waar de kapel had gestaan werd in 1907 gedeeltelijk onteigend voor het rechtekken van de weg tussen Herentals en Poederlee. Daarop volgde nog het aanleggen van de tramlijn Herentals – Oostmalle.

Dat er eertijds een kapel stond, wordt nu aangegeven door een haag die in de vorm van de vermoedelijke plattegrond van de kapel werd geplant. In het midden bovenaan ligt een kruis. Ook in de haagbeuk.

Waar ik van de weg af ging, langs de haag-kapel, had iemand een parasol geplant en daar waren aardbeien te koop. Zoals te doen gebruikelijk zagen die heel erg rood. Zeer passend voor deze eerste mei. Maar lang geleden zag het hier ook al rood... van het bloed! Het begon met een boer die zijn buur vermoordde. De aanleiding voor een dergelijke drastische misstap is niet bekend. Maar de dode liet dat niet zomaar over zijn kant gaan. Hij kwam terug in de gedaante van een weerwolf. Die verschaftte zich des nachts toegang tot de slaapkamer van de moordenaar om diens geest op te eisen. Dat vond boer Stijn geen goed idee. Hij kroop diep onder het beddengoed en de boerin wist niets beter te verzinnen dan de weerwolf toe te roepen dat haar echtgenoot niet thuis was. Hij zou zogenaamd gevlucht zijn naar het Giels bos. Daarop ontstak de weerwolf in woede en hij slokte het kind op dat in de wieg lag te slapen. Dat sloeg natuurlijk in het moederhart een niet te helen wonde. Ze riep de weerwolf na: „Hij is wèl thuis. Hij zit in de schuur!“ De weerwolf vond dat hij voor die dag genoeg onheil had gesticht en zei dat hij de volgende nacht zou terugkomen. Waarna hij oploste in het nachtelijke duister.

De vrouw die maar boerin en was, nochtans was scherp van zin. Zij ging en maakte alras een strooien pop die ze de broek en de kiel aan van haar man omhing. Vervolgens legde ze de pop naast zich in bed. Loeker (zo heette die weerwolf) kwam ten gepaste tijde de

slaapkamer weer binnengeslopen en dacht dat hij de boer zag liggen. Hij greep de pop beet en vluchtte met zijn vermeende prooi weg. Boer Stijn had zich, zeer listig, onder het bed verborgen. Samen met de nachtspiegel. Soort zoekt immers soort. Natuurlijk had de boerin nog steeds haar kind niet terug. Het kwam tot een woordenwisseling tussen de echtelieden waarbij de boerin haar man ervan beschuldigde de oorzaak te zijn van haar ongeluk. Om van het gezaag vanaf te zijn beloofde boer Stijn de weerwolf te zullen verschalken. Hij zou het kind terugbrengen want het was niet opgegeten maar opgeslokt. De man had zonder twijfel van de wolf en de zeven geitjes gehoord.

Boer Stijn sloop tot bij het hol van de slapende weerwolf in de Goorbergen. Hoe hij wist waar dat was vertelt het verhaal niet. Waarschijnlijk de pijltjes gevolgd. Hij legde een groot stuk spek voor de ingang neer. Daarbij maakte hij nogal wat gerucht waardoor Loeker wakker schoot. Stijn kon zich niet snel genoeg uit de voeten maken en Loeker sleurde hem mee onder de aarde. Bij de kabouters. Die stroopten de boer het vel af. Om er een tentzeil van te maken. Niet voor een conijntent maar voor een kabouter tent. Ondertussen had de weerwolf honger gekregen en gulzig slokte hij het spek van de boer op. Daarin zat echter braakkruid en alles wat de wolf in de maag had, kwam eruit. Waaronder het levende boerenkind dat op slag een keel opzette.

De moeder was ongerust geworden omdat haar man zo lang wegbleef. Ze kroop naar het hol toe alwaar zij haar kind hoorde schreien. Het zat daar op een hoop zand tranen met tuiten te huilen. Moeder pakte het kind fluks onder de arm en spoedde zich huiswaarts. De weerwolf riep haar achterna: „Ieder ' t zijn; gij uw klein en ik de Stijn !“ De weerwolf moest nog wat aan zijn grammatica werken maar dergelijke schepselen hebben nu eenmaal andere prioriteiten.

De vrouw wilde echter haar kostwinner terug en ze ging om raad bij een tovenaar. Met de bedoeling Stijn weer goed in zijn vel te krijgen. Daar ontspon zich volgende dialoog:

Tovenaar: Ik zal het doen, indien ik uw kind krijg.

Boerin: Neen dat krijgt ge niet.

Tovenaar: Geef me dan uw ziel!

Boerin: Die is van mij niet, maar van God, wat ik niet heb, kan ik niet geven.

Tovenaar: Geef me dan uw hart.

Boerin: Ja.

Daarop sprong het hart uit haar lijf. De vrouw was dood en het kind schreide nogmaals bitter. Boer Stijn kreeg echter wel zijn vel terug. De kabouters moesten het verder maar weer stellen met die oude beddensprei om te gaan kamperen. De boer sprong uit de pekelkuip, liep naar huis en vond er zijn schreiend kind en zijn dode vrouw. De weerwolf zat onder het bed, pakte Stijn en zijn kind op, stak de hoeve in brand en sleurde zijn buit naar het hol.

Het stoffelijk overschot van de boerin werd gecremeerd en dat was iets wat de kerk toen absoluut niet toestond. Je zal daar maar staan bij het laatste oordeel, stinkend naar de rook! De toegesnelde burens zagen de vrouw met brandende haren in de vuurgloed staan en ze hoorden haar schreeuwen: „Eeuwig zal mijn hart branden, in deze verdoemde stede!“ Die plaats heet nu nog: „Het Brandend Hart of de Verdoemde Stede“.

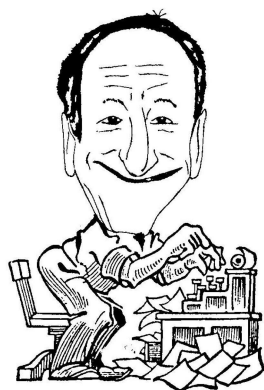
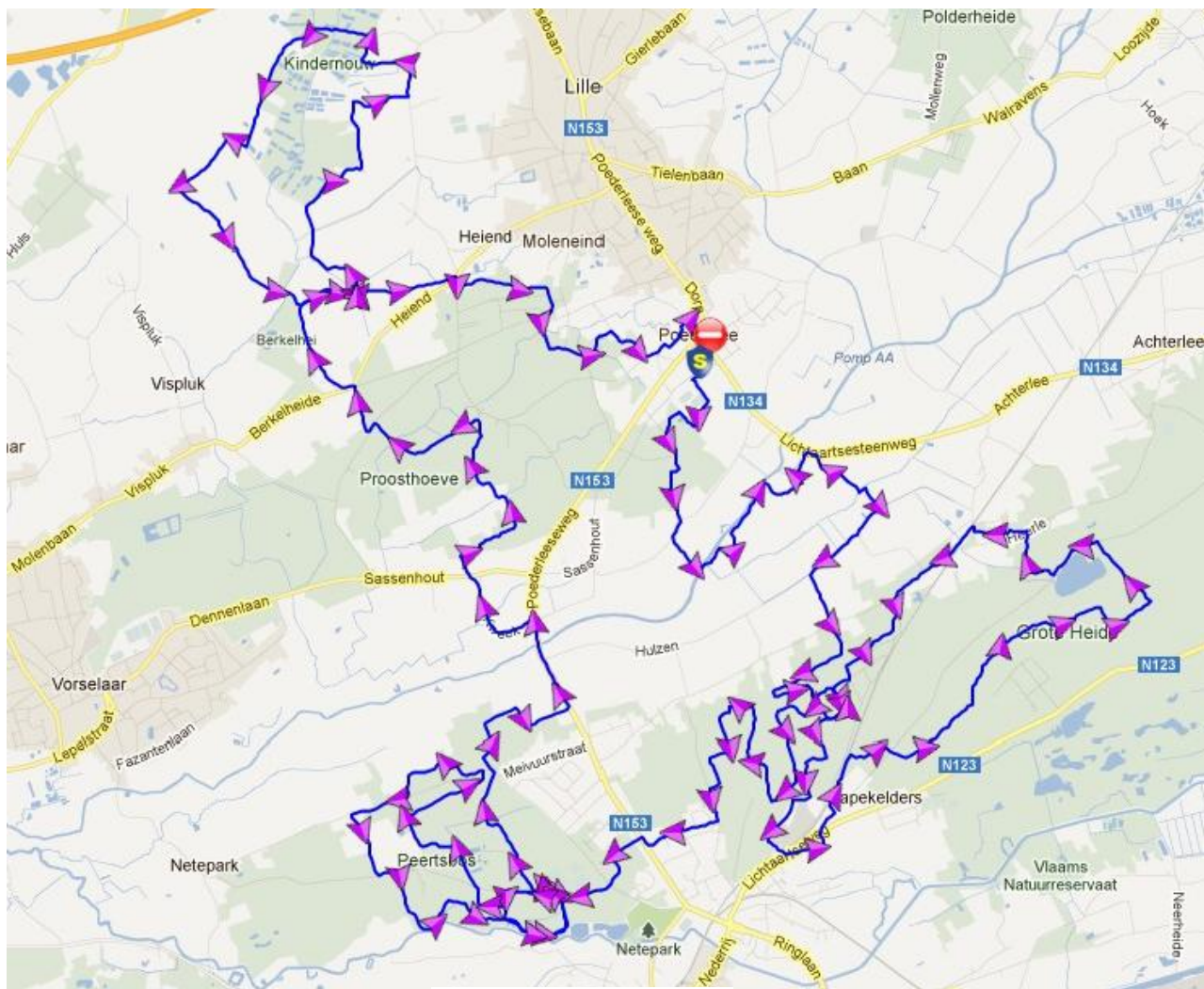
Het is, of was, echter niet al kommer en kwel in de buurt van Schupleer, Kleine Nete en Aa. Er was daar ook Mie Broos. Ze was een kruidengenezers. Ze werd in 1839 in Vorselaar geboren als Maria Van Loock. Haar bijnaam „Broos“ erfde ze van haar vader die Ambrosius heette. Een dokter was zij niet, ze had geen enkel diploma. Ze leerde echter uit haar ervaringen bij haar ouders, die beiden in dienst waren van een dokter. Verder ook van een dokter, een echte, voor wie zij geneesmiddelen moest helpen bereiden. Door zelf de zaken uit te zoeken breidde zij haar kennis gestaag uit. Ze kende alle kruiden uit de streek en wist wat de heilzame werking ervan was. Haar specialiteit was huidziekten. Ze maakte zalven tegen puisten, zweren, schurft, eczeem en etterende wonden. Omdat ze geen tubes en doosjes had, gebruikte Mie mosselschelpen om de zalf mee te geven aan

de patiënt.

Van haar kennis is Mie niet rijk geworden want het staat vast dat zij weinig of geen geld vroeg voor haar diensten. Arme mensen betaalden zelfs helemaal niets. Meer nog, ze mochten mee aanschuiven aan tafel. Maar ze kreeg ook hoog en voornaam volk over de vloer. Die kwamen soms van heel ver. Zelfs uit het buitenland.

Mie Broos overleed in 1927. Ze werd 88 jaar oud. Ze leed aan een erge vorm van astma. De laatste 33 jaar van haar leven bracht ze ziek door in bed.

Zou het dan toch zo zijn dat de dokter zichzelf niet kan genezen? Maar ja, het is waar ook, Mie was helemaal geen dokter. Dan houdt het natuurlijk op.

© 2012
Michel Christiaens